

S. Szabó József: Műveltségi állapotok, főként az iskolázás Debrecenben a reformáció korában. Debrecen, 1924. 40 lap. (A Tisza István Tudományos Társaság I. osztályának kiadványa.)

A közoktatás ügye a művelődéstörténetnek egyik ága és így egy-egy iskola megszületésének és fejlődésének teljes képe csak úgy rajzolható meg, ha ismerjük azt a talajt, amelyből kinőtt, azt a környezetet, melyben nagyra fejlődött stb., vagyis egy-egy jelentősebb iskola történetét lehetőleg művelődéstörténeti keretben ajánlatos tárgyalni.

S. Szabó József kis monográfiája ez irányban sikerült úttörő kísérletnek tekinthető, amennyiben a debreceni iskola (értve rajta a ref. kollégiumot) XVI. századbeli sorsának ismertetése előtt rövid, de eleven képét rajzolja meg Debrecen város anyagi és szellemi műveltségének. Ebből vonja le azt a következtetést, hogy Debrecenben az egyházi iskolák mellett városi iskoláknak kellett létezniök és végeredménykép az eddigi felfogással ellentétben megállapítja, hogy a ref. kollégium nem a ferencendi zárjai, hanem egy különálló városi iskolából fejlődött ki. Kezdetben az iskola tanrendszere alig különbözött a középkori iskolától, lassanként azonban a wittenbergi magyar coetus vagy bursa mintájára szervezkedett, tehát mind nagyobb önállóságra tett szert. Megemlíti a szerző Melius jelentőségét az iskolaügy terén, aztán felsorolja az iskola rektorait (Dézsi A., Szegedi G., Ilosvaj P., Tihanyi I., Félegyházi T., Thúry M.), kik nagyrészt a magyar irodalom munkásai is voltak. Sajnálatos dolog azonban, hogy a Debrecen reformáció korabeli iskoláira vonatkozó adatok igen hiányosak, mert a török hódoltság idején a káptalanok, városok, családok levéltárai majd mind elpusztultak, a Debrecenben mégis fennmaradt régi hatósági jegyzőkönyv tanügyi tekintetben is a leggyéresebb adatokat nyújtja, a híres anyaggyűjtő Debreceni Ember Pálnak († 1710) a kollégium eredetére és fejlődésére vonatkozó gazdag adatgyűjteménye pedig elveszett.

A szerző ilyen mostoha körülmények közt nem deríthetett ki sok új adatot, de az is értékes, amit ad, mert mégis kiegészíti ismereteinket a kollégium eredetére vonatkozólag, egy pár helytelen nézetet helyreigazít és az iskolát beillesztvén Debrecen mozgalmas életébe, eléggé kerek képet fest a XVI. századról, melyet még teljesebbé akar tenni Debrecen hitéletének és irodalmának bemutatásával. A buzgó szerző már hosszabb idő óta dolgozik e téren s jelen füzetén is meglátszik nagy tájékozottsága, gondossága és megbízhatósága. A trianoni béke a történetbúvárok munkamezejét nagyon is megszorította. De legalább megvan a kényszer a megmaradt téren való elmélyedésre és a részletekbe hatolásra, amire a jelzett kis füzet is például szolgálhat.

Szelényi Ödön.

Otto Boelitz: Der Charakter der höheren Schule. Quelle & Meyer. Leipzig, 1926. 48 l.

A német pedagógiai irodalom a háború óta páratlan lendületnek indult. Hiszen a német mindig pedagógus nemzet volt, főkép az elméletben; most